

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
1. VÝCHODISKA A ZÁKLADY ZDRAVOTNÍ POLITIKY V JIHOMORAVSKÉM KRAJI	9
1.1 Zdraví jako individuální a sociální hodnota	9
1.2 Výchozí pojmy	9
1.3 Hlavní otázky zdravotní politiky	10
1.4 Základní nástroje zdravotní politiky	10
1.4.1 Potřeba mezioborové spolupráce	10
1.4.2 Program Zdraví 21 – základ evropské zdravotní politiky	12
2. JIHOMORAVSKÝ KRAJ	14
2.1 Geografická charakteristika kraje	14
2.2 Geologická charakteristika Jihomoravského kraje	15
2.3 Radonové riziko	16
2.4 Biocénóza	17
2.5 Klimatické podmínky Jihomoravského kraje	20
2.5.1 Teplota vzduchu	20
2.5.2 Atmosférické srážky	20
2.5.3 Sluneční svit	21
2.5.4 Vítr	21
2.5.5 Změny klimatu	22
2.6 Vývoj Jihomoravského kraje a jeho současná podoba	24
2.6.1 Okresy Jihomoravského kraje	24
2.7 Demografie	27
2.7.1 Index stáří	28
2.7.2 Index maskulinity	29
2.7.3 Dětská úmrtnost v Jihomoravském kraji	30
2.7.4 Zaměstnanost	31
2.7.5 Nezaměstnanost	31
2.7.6 Mzdy	33
2.7.7 Zdraví a socioekonomická situace	33
3. ZÁTĚŽ ZÁKLADNÍCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A JEJICH VLIV NA ZDRAVÍ OBYVATEL	37
3.1 Zátěž ovzduší kraje – hlavní složky imisní plošné zátěže	37
3.1.1 Emise základních škodlivin v Jihomoravském kraji	38
3.1.2 Významní znečišťovatelé na území Jihomoravského kraje	40
3.1.3 Imisní zátěž Jihomoravského kraje	41
3.1.4 Zatížení ovzduší v městech Jihomoravského kraje	42
3.1.5 Zdravotní rizika imisní expozice obyvatel Jihomoravského kraje	44
3.1.5.1 Zdravotní rizika expozice oxidem dusičitým (NO ₂) a polétavým prachem frakce PM ₁₀ v některých obcích Jihomoravského kraje	44
3.1.5.2 Zdravotní rizika z expozice arsenem, kadmiiem, niklem a olovem v prachu některých obcí a lokalit Jihomoravského kraje	46
3.1.6 Monitorování zátěže ovzduší v Jihomoravském kraji	49
3.1.7 Bioindikace úrovní koncentrací atmosférického spadu některých toxických prvků	52
3.1.7.1 Beryllium (Be), výskyt v ŽP, emisní zdroje a zdravotní rizika	53
3.1.7.2 Rtuť (Hg), výskyt v ŽP, emisní zdroje a zdravotní rizika	54
3.1.8 Vnitřní prostředí – Indoor	57
3.1.8.1 Délka pobytu ve vnitřním prostředí	57
3.1.8.2 Rizikové faktory vnitřního prostředí	58
3.1.8.3 Přístroje na zlepšení kvality vzduchu	60
3.1.8.4 Vlastní zjištění ZÚ se sídlem v Brně	60

3.2	Zátěž vody – stav kvality vody a její vliv na zdraví obyvatel kraje	62
3.2.1	Zásobování obyvatelstva Jihomoravského kraje pitnou vodou	62
3.2.2	Jakost pitné vody	64
3.2.3	Watercoolery	68
3.2.4	Jakost povrchových vod v Jihomoravském kraji	69
3.2.5	Monitoring jakosti povrchových vod	70
3.2.6	Klasifikace povrchových vod	71
3.2.6.1	Výskyt specifických organických látek a kovů v povrchových vodách v povodí řeky Moravy	71
3.2.7	Kvalita vod ve vybraných nádržích Jihomoravského kraje	73
3.2.7.1	Sledování biologického oživení rekreačních nádrží v kraji	73
3.2.8	Kvalita vod ve vybraných přírodních koupalištích Jihomoravského kraje, používaných ke koupání	74
3.2.8.1	Rizika z koupání ve volné přírodě	74
3.2.8.2	Kvalita vodních ploch užívaných ke koupání	75
3.3	Zatížení půdy v Jihomoravském kraji	76
3.3.1	Rizikové prvky v zemědělských půdách kraje	76
3.3.2	Zatížení volné nezemědělské půdy v Brně	78
3.3.2.1	Rizikové prvky v půdách	78
3.3.2.2	Polyaromatické uhlovodíky v půdách	79
3.3.2.3	Rizikové prvky v okolí větších měst	79
3.3.3	Organické látky v půdách	80
3.3.4	Atmosférická depozice toxických prvků	81
3.3.5	Rizika používání upravených kalů z čistíren odpadních vod po jejich aplikaci na zemědělskou půdu	81
3.3.6	Pískoviště a venkovní hrací plochy pro děti	82
4.	DOPRAVA	86
4.1	Dopravní charakteristika kraje	86
4.2	Dopravní obslužnost	86
4.3	Emise z dopravy	87
4.4	Dopravní hluk	88
4.4.1	Zdravotní aspekty expozice dopravním hlukem	89
4.5	Zátěž vody a půdy	92
4.5.1	Povrchové vody	92
4.5.2	Zátěž zemin organickými škodlivinami na okrese Vyskov	92
4.6	Dopravní nehody a úrazy	94
4.7	Shrnutí	95
5.	VÝŽIVA A JEJÍ VLIV NA ZDRAVÍ	96
5.1	Postoje obyvatel k zásadám správné výživy	96
5.1.1	Energetická rovnováha	96
5.1.2	Sociální faktory ovlivňující individuální volbu potravin	96
5.1.3	Ekonomické faktory volby potravin	97
5.1.4	Skupiny s nízkým ekonomickým příjmem	97
5.1.5	Chuť a volba potravy	97
5.2	Výživová doporučení	97
5.2.1	Stav výživových doporučení v ČR	97
5.2.2	Spotřeba potravin v ČR	98
5.2.3	Zvláštnosti spotřeby potravin v Jihomoravském kraji	101
5.2.4	Pitný režim, nápoje	102
5.3	Rizika spojená s hygienickou úrovní stravování a stravovacích provozů – současná koncepce hygieny potravin při poskytování stravovacích služeb	103
5.3.1	Systém kritických bodů HACCP	103
5.3.2	Zákon o ochraně veřejného zdraví v kontrole potravin	104
5.3.3	Hygienický balíček	104
5.3.4	Přehled nedostatků v hygieně stravovacích služeb	105
5.3.4.1	Pravidla správné výrobní a hygienické praxe (SVP/SHP)	105
5.3.4.2	Nedostatky v provozování systému kritických bodů (HACCP)	107
5.3.4.3	Nedostatky v ověřování systému kritických bodů (HACCP)	107

5.4 Školní a dětské stravování	107
5.4.1 Energetické a nutriční požadavky v dětském věku	108
5.4.2 Funkce školního stravování	108
5.4.3 Stav školního stravování v Jihomoravském kraji	109
5.4.3.1 Všeobecný přehled údajů o plnění výživových norem	109
5.4.3.2 Plnění výživových norem v závislosti na lokalizaci a typu zařízení	110
5.4.4 Zájem žáků Jihomoravského kraje o školní stravování	113
5.4.4.1 Naplněnost školních jídelen v závislosti na lokalizaci a typu zařízení	113
6. HLUK A DALŠÍ FYZIKÁLNÍ FAKTORY	114
6.1 Zátěž obyvatelstva hlukem	114
6.1.1 Hluk a zdraví	115
6.1.2 Zdroje hluku v životním prostředí a jejich významnost z hlediska vlivu na populaci	116
6.1.3 Monitoring	118
6.1.4 Vyvolaná měření hluku v Jihomoravském kraji	123
6.2 Vibrace	124
6.2.1 Vibrace a zdraví	124
6.2.2 Souhrnné údaje z měření vibrací	124
6.3 Neionizující záření a elektromagnetická pole	125
6.3.1 Hygienické limity	125
6.3.2 Neionizující záření a zdraví	126
6.3.3 Ultrafialové záření	127
6.3.4 Hygienický dozor	128
6.3.5 Viditelné světlo	129
7. ZÁTĚŽ PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ	130
7.1 Průmyslová charakteristika kraje	130
7.2 Monitorování pracovního prostředí	130
7.2.1 Monitorování účinků chemických faktorů pracovního prostředí	133
7.2.2 Monitorování genotoxických účinků faktorů prostředí	133
7.3 Psychický stres v práci	135
7.3.1 Monotonie	135
7.3.2 Časový tlak	135
7.3.3 Práce v třísměnném a nepřetržitém pracovním režimu	136
7.4 Studie HELEN	136
7.5 Péče o zdraví zaměstnanců	136
7.5.1 Zajištění závodní preventivní péče	137
7.5.2 Nemoci z povolání	137
7.6 Analýza nejčastěji uznaných nemocí z povolání v letech 2000–2005 v jednotlivých kapidolách seznamu nemocí z povolání	138
7.7 Podnik podporující zdraví	139
8. ZDRAVOTNÍ STAV OBYVATEL JIHMORAVSKÉHO KRAJE	140
8.1 Statistické údaje o zdravotním stavu obyvatel Jihomoravského kraje	140
8.2 Zajištění lékařské péče v kraji	141
8.3 Pracovní neschopnost	141
8.3.1 Počty hlášených pracovních neschopností	142
8.3.2 Průměrné procento pracovní neschopnosti	143
8.4 Hospitalizace	144
8.5 Statistické sledování úmrtnosti (mortality) na vybrané diagnózy	152
8.5.1 Nemoci oběhové (kardiovaskulární) soustavy	153
8.5.2 Novotvary	154
8.5.3 Úmrtí na vnější příčiny	156
8.5.4 Nemoci dýchací soustavy	158
8.6 Nezhoubná neprenesná onemocnění	159
8.6.1 Chronická obstrukční plicní nemoc a astma dospělých	159

8.6.2	Chronická bronchitida u dětí	160
8.6.3	Prevalence alergických onemocnění	161
8.6.4	Prevalence diabetes mellitus	161
8.6.5	Vrozené vývojové vady	161
8.7	Infekční onemocnění	162
8.7.1	Alimentární nákazy	162
8.7.2	Vzduchem přenosné nákazy	165
8.7.3	Virové hepatitidy	170
8.7.4	Pohlavně přenosné nemoci	173
8.7.5	Zoonózy a přírodně-ohniskové nákazy	176
8.8	Nemocniční nákazy	180
9. RIZIKA VYPLÝVAJÍCÍ ZE ŽIVOTNÍHO STYLU 182		
9.1	Návykové látky	182
9.1.1	Kouření tabáku	182
9.1.1.1	Kouření u dospělých	183
9.1.1.2	Kouření u mládeže	184
9.1.2	Konzumace alkoholu	185
9.1.2.1	Konzumace alkoholu u dospělých	185
9.1.2.2	Konzumace alkoholu u dětí a mládeže	187
9.1.3	Drogy	187
9.1.3.1	Situace na drogové scéně	188
9.1.3.2	Zkušenosti s drogami u mládeže	189
9.1.3.3	Sít zařízení pro drogově závislé a komunitní spolupráce	190
9.2	Stravování	191
9.2.1	Nadváha a obezita	191
9.2.2	Stravování žáků základních škol	193
9.2.3	Stravovací zvyklosti středoškoláků v Jihomoravském kraji	194
9.2.4	Fast food	197
9.3	Pohybová aktivita	197
9.3.1	Pohybová aktivita u dětí	197
9.3.2	Pohybová aktivita u dospělých	198
9.4	Prevence úrazů	198
9.4.1	Poranění a otravy jako důvod hospitalizace	199
9.4.2	Úrazy seniorů	199
9.5	Podpora zdraví	200
9.5.1	Poradny podpory zdraví	201
9.5.1.1	Poradny podpory zdraví Zdravotního ústavu se sídlem v Brně	201
9.5.1.2	Poradny podpory zdraví mimo Zdravotní ústav	202
9.5.2	Projekty podpory zdraví	203
9.5.3	Komunitní projekty	204
9.5.4	Zdravé město	204
9.5.5	Škola podporující zdraví (ŠPZ)	205
9.5.6	Zdravý podnik	205
9.6	Spolupráce při podpoře zdraví	206